

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ
ХАРКІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХАРКІВСЬКИЙ ПАЛАЦ ДИТЯЧОЇ ТА ЮНАЦЬКОЇ ТВОРЧОСТІ
ХАРКІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ»

ПОГОДЖЕНО

Протокол засідання міської
координаційної ради з питань
професійного розвитку
педагогічних працівників
від 21.08.2025 № 3

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Департаменту освіти
Харківської міської ради

від 25.08.2025 № 112

СХВАЛЕНО

Протокол засідання
педагогічної ради КЗ ХПДЮТ
від 04.06.2025 № 3

Навчальна програма позашкільної освіти
художньо-естетичного напрямку
студії читача і мовознавця
«ЧіЗ» (читай і знай)
(початковий, основний рівні, 2 роки навчання)

Автор:

Воробей Т.В. – керівник гуртка комунального закладу «Харківський Палац дитячої та юнацької творчості Харківської міської ради Харківської області»

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Студія читача і мовознавця «ЧіЗ» (читай і знай)» (далі – студія «ЧіЗ») – це творче об'єднання, яке спрямоване на розвиток особистості через формування читацької компетентності, набуття навичок усвідомленого читання та розвиток швидкочитання. Студія «ЧіЗ» допомагає здобувачам освіти не просто читати швидко, а розуміти, запам'ятовувати й аналізувати прочитане, спонукає до розвитку критичного мислення, що є зараз надзвичайно актуальним.

У програмі навчання студії «ЧіЗ» (далі – програма) – захопливі книжкові квести, мовознавчі ігри, вправи зі швидкочитання та створення власних текстів. Тут кожна дитина стає дослідником слова і майстром думки, вчиться читати розумно, думати глибоко і говорити впевнено. На заняттях вихованці «полюють» за словами, змагаються в читацьких марафонах, розгадують шифри, складають тексти, тренують мовну інтуїцію.

Кожне заняття – це нова подорож у світ слів, текстів і смислів, де кожна буква грає, а слово заряджає. Слово стає грою, а гра – знанням. Читання і мова – це успіх у навчанні та задоволення від слова.

Програма створена з **метою** розвитку ключових компетентностей особистості через формування та вдосконалення навичок свідомого, правильного, виразного і швидкого читання з розумінням прочитаного.

Пізнавальна компетентність – розвиток навички усвідомленого читання, здатності працювати з інформацією, критичного мислення.

Практична компетентність – розвиток умінь застосовувати навички швидкочитання, розвиток розуміння орфографії, морфології, синтаксису, лексики та культури мовлення, набуття умінь грамотного письма.

Творча компетентність – розвиток творчих здібностей у роботі зі словом, реченням, текстом.

Соціальна компетентність – формування системи цінностей, поваги до традицій українського народу, розвиток наполегливості, старання, уміння працювати в команді.

Програма передбачає цілеспрямовану роботу з опанування швидкочитання та правил граматики української мови, що сприяє розвитку природної грамотності.

Програма складена з урахуванням наступних принципів:

- доступність та послідовність (завдання розраховані на вікові особливості дітей);
- ігровий підхід (використання ігор, вправ, інтерактивних методик для підтримки мотивації до читання);
- поступове ускладнення (збільшення темпу читання та обсягу текстів, відповідно до рівня підготовленості гуртківців);
- індивідуалізація навчання (урахування рівня читання кожної дитини).

Програма розрахована на здобувачів освіти молодшого (7-9 років) і середнього (10-12) шкільного віку та передбачає 2 роки навчання:

1-й рік, початковий рівень, 144 години на рік, 4 години на тиждень;

2-й рік, основний рівень, 216 годин на рік, 6 годин на тиждень.

Формами контролю за результативністю занять є підсумкові заняття, творчі роботи, вікторини тощо.

Початковий рівень

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назви тем	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	всього
1.	Вступне заняття	1	1	2
2.	Формування базових навичок швидкочитання	1	23	24
3.	Увага, пам'ять, розуміння	1	17	18
4.	Тематичне читання	1	21	22
5.	Техніки швидкочитання	1	27	28
6.	Словниковий дивосвіт	1	19	20

7.	Каліграфічні вправи	1	9	10
8.	Орфографічний калейдоскоп	1	17	18
9.	Підсумкове заняття	1	1	2
Всього:		9	135	144

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год.)

Теоретична частина. Поняття «швидкочитання». Мотивація. Тестування початкової швидкості читання.

Практична частина. Розвиток артикуляції та дикції (скоромовки, дихальні вправи). Тренування очей: гімнастика, таблиці Шульте. Вивчення типових помилок. Читання.

2. Формування базових навичок швидкочитання (24 год.)

Теоретична частина. Розширення поля зору: фокусні вправи, зорові треки.

Практична частина. Використання вказівника, швидке ведення погляду. Автоматизація читання (робота з повторюваними текстами для покращення плавності, читання фразами). Ритм, темп, вправи на «відчуття швидкості».

3. Увага, пам'ять, розуміння (18 год.)

Теоретична частина. Зорові образи, уява під час читання.

Практична частина. Тренування уваги (цифрові таблиці, пазли, зайве слово. Читання з розумінням (робота з короткими текстами: переказ, головна думка). Робота з текстами різної складності (читання з нарощуванням темпу). Робота з довгими словами (читання слів без внутрішнього промовляння). Завдання на розвиток логіки і мислення. Читання з аналізом «запитання до тексту». Ігрові вправи на увагу та пам'ять.

4. Тематичне читання (22 год.)

Теоретична частина. Вправи для розвитку розуміння прочитаного: «Відповіді без повернення до тексту», «Знайди головне», «Переказ одним реченням». Знайомство з творчістю письменників.

Практична частина: Твори Р. Кіплінга, В. Нестайка, А. Ліндгрена, І. Андрусович, Г. Андерсена, Л. Глібова, С. Лангерльоф, О. Пройслера тощо. Читання художніх текстів. Розуміння сюжетних ліній, уміння виділити головну думку, переказувати зміст тексту.

Казки та оповідання. Розповіді про природу, наукові факти. Дитячі журнали, комікси. Інструкції, завдання, «читання з метою». Робота з помилками у текстах. Інтерпретація змісту: «Що хотів сказати автор?»

«Незакінчені історії» – розвиток творчого читання.

5. Техніки швидкочитання (28 год.)

Теоретична частина. Прийоми швидкого сприйняття інформації та тексту, розширення поля зору, швидке впізнавання слів, ігри та змагання на швидкість.

Практична частина. Методи швидкого перегляду тексту: сканування, швидкий пошук інформації. Переглядове читання: основна ідея. Читання «блоками» – об'єднання слів у фрази. Робота з клиноподібними та складовими таблицями. Вправи на концентрацію уваги (цифрові таблиці, ігри на уважність). Вправи з читання деформованих слів, речень, текстів, лабіринти. Вправи на аналіз і узагальнення прочитаного – відповіді на питання, розвиток логічного мислення через читання. Читання «диктор». Читання хором. Робота в парах: змагання, читання вголос і мовчки.

6. Словниковий дивосвіт (20 год.)

Теоретична частина. Що таке слово. Лексичне значення слова. Синоніми, антоніми, омоніми.

Практична частина. Робота з багатозначними словами. Виконання вправ: «Підбери слово», «Влучне слово», «Знайди зайве слово». Виготовлення лепбуків (за темою «омоніми», «антоніми» тощо).

7. Каліграфічні вправи (10 год.)

Теоретична частина. Українські орнаменти та візерунки.

Практична частина. Підготовчі вправи (малювання ліній, обведення контурів, з'єднання крапок). Написання елементів літер. Переписування складів та слів. Відпрацювання з'єднань букв, формування каліграфічного письма через осмислення послідовності написання літер. Вправи на акуратність. Розвиток швидкості письма (для здобувачів освіти 7, 8 років). Творчі вправи. Каліграфічні диктанти.

8. Орфографічний калейдоскоп (18)

Теоретична частина. Що таке орфографія. Чому важливо писати без помилок.

Практична частина. Робота зі словами, правопис яких слід запам'ятати. Виконання вправ: «Виправ помилку», «Пропущені літери», «Знайди зайве слово». Опрацювання орфограм «Вживання апострофа», «Вживання знаку м'якшення», «Вживання великої букви у власних назвах». Виготовлення лепбуків (за темою «алфавіт», «прислів'я» тощо).

9. Підсумкове заняття (2 год.)

Теоретична частина. Узагальнення та повторення вивченого.

Практична частина. Вправи на закріплення швидкочитання у повсякденному житті. Поради для подальшого розвитку навичок.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

На кінець навчання здобувачі освіти

повинні знати:

- Основні прийоми швидкочитання;
- вивчені орфограми;
- словникові слова та способи перевірки правильності їх написання;

- прийоми запам'ятовування.

повинні вміти:

- швидко і ефективно читати навчальні тексти;
- довго утримувати увагу під час читання;
- формулювати запитання до тексту;
- самостійно працювати з текстом;
- читати не по буквах, а цілими словами або групами слів;
- переглядати текст очима, не вимовляючи слова вголос (зменшення внутрішньої артикуляції);
- відповідати на питання за змістом одразу після читання;
- покращити зорову пам'ять (швидше запам'ятовувати слова, фрази);
- будувати логічні зв'язки між частинами прочитаного;

мають набутися досвіду з:

- підвищення швидкості читання;
- розширення поля зору;
- зменшення артикуляції (читання без внутрішнього проговорювання кожного слова);
- розвитку орфографічної пам'яті;
- розвитку логічного мислення;
- задоволення від читання;
- розширення кола інтересів;
- вміння навчатися через читання.

Основний рівень

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назви тем	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	всього
1.	Вступне заняття	1	2	3
2.	Техніки швидкочитання	1	41	42
3.	Основи мовознавства	1	35	36
4.	Практика на змісті	1	32	33
5.	Інтенсив з читання та розуміння	1	35	36
6.	Поглиблене мовознавство	1	26	27
7.	Творча мовна лабораторія	1	35	36
8.	Підсумкове заняття	1	2	3
Всього:		8	208	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (3 год.)

Теоретична частина. Знайомство з програмними завданнями та метою роботи гуртка.

Практична частина. Діагностика швидкості та розуміння читання. Виявлення рівня знань з мови.

2. Техніки швидкочитання (42 год.)

Теоретична частина. Техніки швидкого впізнавання слів. Техніка «сканування». Техніка «переглядового читання». Техніка «ковзання поглядом».

Практична частина. Розширення поля зору. Вправи з таблицями Шульте. Усунення субвокалізації. Тренування дихання та дикції. Читання

фразами та блоками. Ритм, темп, тренування з таймером. Використання вказівника.

3. Основи мовознавства (36 год.)

Теоретична частина. Що таке мовознавство? Чому важливо писати без помилок?

Практична частина. Частини мови. Словотвір і морфеміка. Види речень. Прості та складні речення. Вправи на активізацію та збагачення словника. Синоніми, антоніми, омоніми. Редагування текстів. Вправи на запобігання орфографічних помилок: «Коректор», «Зайве слово».

4. Практика на змісті (33 год.)

Теоретична частина. Вправи для розвитку розуміння прочитаного: «Відповіді без повернення до тексту», « Знайди головне», «Переказ одним реченням».

Практична частина. Робота з художніми та публіцистичними текстами. Стислий переказ, реферування. Побудова асоціативних схем.

«Незакінчені історії» – розвиток творчого читання.

5. Інтенсив із читання і розуміння (36 год.)

Теоретична частина. Прийоми швидкого сприйняття інформації та тексту.

Практична частина. Робота з великими за обсягом текстами. Визначення головної думки, теми, підтеми. Робота з незнайомими словами. Аналіз структури тексту (зачин, основна частина, висновок). Складання запитань до змісту прочитаного.

6. Поглиблене мовознавство (27 год.)

Теоретична частина. Поняття про стилі мовлення: офіційно-діловий, публіцистичний, художній. Типи текстів (розповідь, опис, роздум) Риторика. Поняття «антисуржик». Культура мовлення: чистота, логічність, доречність.

Практична частина. Робота з текстами різних стилів мовлення. Побудова текстів різних типів. Влучність та переконливість мовлення.

Робота з діалектами, запозиченнями, новотвореннями. Вправи «Антисуржик».

7. Творча мовна лабораторія (36 год.)

Теоретична частина. Слово, словосполучення, речення. Введення слова в словосполучення, речення. Логічний наголос. Рима.

Практична частина. Гра «Живий словник». Побудова власних текстів. Мовні вправи на з'ясування ролі слова у словосполученні, реченні. Вправи з медіатекстами (заголовки, слогани, тексти пісень тощо). Мовна майстерня: створення словників, кросвордів, вікторин.

8. Підсумкове заняття (3 год.)

Теоретична частина. Узагальнення та повторення вивченого.

Практична частина. Діагностична робота. Проведення змагання, квесту.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

На кінець навчання здобувачі освіти

повинні знати:

- прийоми швидкочитання;
- вивчені орфограми;
- словникові слова та способи перевірки правильності їх написання;
- прийоми запам'ятовування;
- види текстів;
- структуру текстів різних видів;
- стилі мовлення;
- поняття «антоніми», «синоніми», «омоніми», «багатозначні слова»;
- види і типи речень, роль слова у реченні;
- логічний наголос;

повинні вміти:

- швидко і ефективно читати будь-які тексти, запобігаючи субвокалізації;
- використовувати техніки швидкого перегляду тексту (ковзання поглядом, використання вказівника, сканування, вибіркоче читання);
- визначати головну думку, тему, підтему тексту;
- формулювати запитання до тексту;
- розрізняти важливу та другорядну інформацію;
- відтворювати зміст прочитаного своїми словами;
- виправляти помилки у межах опрацьованих орфограм;
- переглядати текст очима, не вимовляючи слова вголос (зменшення внутрішньої артикуляції);
- вловлювати основний зміст тексту без переречитування;
- виділяти ключові слова та ідеї в тексті;
- працювати з медіатекстами;
- визначати головну думку в тексті;
- будувати логічні зв'язки між частинами прочитаного;
- рефлексувати над прочитаним (коротко переказувати, висловлювати свою думку)

мають набути досвіду з:

- використання технік швидкочитання у різних ситуаціях;
- прийоми розуміння прочитаного;
- розвитку орфографічної пам'яті;
- розвитку логічного мислення;
- задоволення від читання;
- розширення кола інтересів;
- вміння навчатися через читання.

Такі результати не тільки допоможуть дітям у навчанні, а й дадуть їм перевагу у майбутньому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про освіту».
2. Закон України «Про позашкільну освіту».
3. Бец Л.А. Розвиток швидкочитання у молодших школярів. – Харків. Основа, 2018
4. Бутрім В.Л. Граматична Веселочка. Збірник нестандартних граматичних матеріалів. 1-4 кл. – Харків, Вид. група «Основа», 2006. – 128 с.
5. Василь Федієнко. Основи швидкочитання: навчальний посібник. – Харків: ВД «Школа», 2021.
6. Гнатюк О.В. Як навчити дитину швидко читати. – Київ, Ранок, 2019.
7. Зайцева Н.О. Розвиток техніки читання молодших школярів. – Тернопіль, Підручники і посібники, 2020.
8. Інноваційні технології на уроках читання: методична система ЧПМК /Упоряд. Франчук О.В. – Харків, Основа, 2009. – 192 с.
9. Кабула Л.І. Навчання через гру: методичні рекомендації. – Т.: Мальва – ОСО, 2007. – 52 с.
10. Лисенко Н.М. Швидке читання: методичні рекомендації для вчителів та батьків. – Львів, Світ, 2017.
11. Найкращі казки України /Упоряд. В.П.Товстий, Харків, Промінь, 2007.
12. Січовик І. Словограй. Ігри з буквами та словами: Навчальний посібник. – Т.: Навчальна книга – Богдан, 2004.
13. Федієнко В.В. Розвиток навичок читання: вправи та завдання. – Харків, школа, 2022.
14. Читаємо швидко. авторка-укладачка Т.І. Яцук. – Харків. Навчальна література, 2023. (Початкова школа).